

Livet efter døden. Sorg ikke er noget, man kommer ud på den anden side af, efter at man har gennemgået de reglementerede faser. Den tager hele livet, skriver radiovært Esben Kjær, der i 2012 mistede sin syvårige søn.

Dødsfald forandrer de levende

AF LEONORA CHRISTINA SKOV

Esben Kjær: *Min usynlige søn. Kunsten at leve med sine døde resten af livet.* 206 sider. 249,95 kr. Gyldendal.

En uge før juleaften 2011 begyndte Esben Kjær's mellemste søn, seksårige Sebastian, at klage over ondt i brystet. Kjær og hans kone, selvudviklingseksperter Kirsten Stendevad, tog Sebastian til lægen, der sendte ham videre til talrige undersøgelser på Rigshospitalet. Kjær var netop blevet eftermiddagsvært på Radio24syv og hastede fra hospitalet til radioen: »Et sted langs Søerne i indre København, i slud og modvind, ringede telefonen. Det var Kirsten: 'Sebastian er blevet CT-scannet. Lægen siger, at det er kræft.'«

Sebastian viste sig at have en sjælden lungehindekræft, og lægerne gav ham kun en procent chance for at overleve. Den ene procent skyldtes alene hans unge alder. Kræftknuden var for stor og sad forkert til operation og bestråling, så man kunne kun tilbyde ham livsforlængende kemo. Men det fremtidsperspektiv nægtede hans forældre at slå sig til tåls med. De var vant til at have kontrol over tingene og vinde, så sideløbende med kemoen i København stablede de et omfattende alternativt behandlingsforløb på benene rundt om i Europa.

»Vi besluttede straks at lave om på statistikken,« som Kjær skriver i *Min usynlige søn. Kunsten at leve med sine døde resten af livet.* Som titlen lader ane, lykkedes forehavendet ikke. Forældrene fartede rundt med Sebastian, der i et par måneder så ud til at have gavn af de alternative behandlinger, men i juni 2012 døde han. Siden har Kjær spurgt sig selv, om sønnen mon døde ensom, fordi »jeg havde travlt med at kæmpe en kamp, som jeg ikke ville indse, at jeg var ved at tabe«. Samme tanke har jeg gjort mig mange gange, siden min mor døde for et år siden efter en lignende hektisk redningsaktion, foranstaltet af mig.

I det hele taget vækker Kjær's bog stor genklang hos mig, trods vores forskellige udgangspunkter. Kjær er forankret i den spirituelle selvudviklingstradition og har efter sønnens død uddannet sig til kundalini-yogalærer, mens jeg er kristen og har overordentlig svært ved at tage det alternative seriøst. Jeg vil dog ikke opholde mig ved den side af sagen, for det er bogens overordnede budskaber for vigtige til, og desuden gør Kjær det fra begyndelsen klart, at han har skrevet »et engageret partsindlæg«. Som sådan fungerer bogen glimrende. Man har i den grad lyst til at gå i dialog med den.

Kjær mener, at vi i Vesten er hurtige til at fortie de døde og fortælle de efterladte, at de må se at komme videre. Det er derfor på høje tid, at vi ny-ritualiserer døden. I hans omgangskreds stillede godt halvdelen op efter Sebastians død, mens de resterende glimrede ved deres fravær. Det samme oplevede jeg i forbindelse med min mors død, og som Kjær var jeg temmelig overrasket over, hvem der var der, og hvem der holdt sig væk.

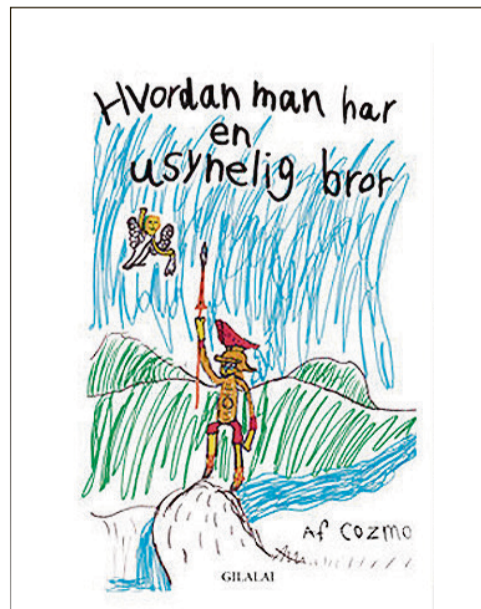
Kjær's budskab er, at dødsfald forandrer de levende, og at sorg ikke er noget, man kommer ud på den anden side af, efter at man har gennemgået de reglementerede faser. Tværtimod tager sorg hele livet, den skal passes, og kunsten består i at lære at leve med

Esben Kjær er sædvanligvis en kæk, hårdtslående vært på P1's »Bagklog«, men i bogen *Min usynlige søn* møder vi ham som en mand, der mister fodfæste ved sin søns død. FOTO: SCANPIX

sine døde. »For den efterladte handler det om at omforme båndene til den døde – ikke om at afvikle dem,« som sorgforskeren Jorit Tellervo så smukt formulerer det.

Samtidig ser Kjær døden som »et permanent selvudviklingskursus, jeg ikke kan slippe væk fra«, hvilket unægtelig lyder som et sandt mareridt i mine ører. Han ville dog med glæde give afkald på al selvudvikling og indsigt i verden, hvis bare han kunne få sin søn tilbage, men siden det ikke er muligt, har han besluttet at lade Sebastians energi »leve videre gennem mig, så alt det, hans liv og død har givet mig, måske kan komme andre til gode«.

Også Esben Kjær's ældste søn brugte sorgen til at lave en bog om tabet.

Det, som Kjær kalder spirituel udvikling, vil jeg snarere kalde selvransagelse, og den fylder godt i bogen med udsagn som »jeg er nået frem til, at det, der gik galt, var, at jeg indtil Sebastians død troede, at jeg var gud i mit eget liv. Jeg troede, at jeg havde langt mere kontrol over tingene, end jeg havde.« Kjær opdager også, at selvhjælplitteraturen kun virker i medgang. Helt vanvittigt bliver det til Sebastians begravelse, hvor en af gæsterne, der underviser i universets spirituelle love og tydeligvis har læst *The Secret*, meddeler de ulykkelige forældre, at de selv har tiltrukket Sebastians død, fordi der er noget, de skal lære. »Bagefter skrev hun rundt til de kirkegængere, der havde sagt, at Sebastians død var meningsløs, og meddelte dem, at der helt sikkert var en mening med den.«

Selv har Kjær også de største vanskeligheder ved at acceptere dødsfaldets meningsløshed og opsøger i den anledning præster, antropologer, den »nyere sorgforskning« og »den almindelige videnskabelige enighed«. Som man aner, er han glad for generaliseringer. Mest afklaring finder han hos Marmorkirkens populære præst, Mikkel Wold, der foreslår ham at finde en mening i Sebastians død frem for at jage en mening med den. Også hans ældste søn, David, får en afklarende funktion, da han kort efter Sebastians død tegner sin usynlige bror. »Han er med dig, lige meget hvor du er,« skriver han til sin lillebror Jonathan. Det er meget amerikansk, og det er adskillige af bogens formuleringer også, eksempelvis »sorgen er en helt anden slags dyr«, »talende hoveder« og Mikkel Wold som forfatterens »go-to-guy i Folkekirken«.

Esben Kjær skriver ellers med en velgørende, rasende energi, der muligvis vil afskrække de mere fintfølede, men til gengæld

understøtter hans gennemgående pointe om, at dødsfald frisætter enorme kræfter i de efterladte. Opgaven består i at rette kræfterne konstruktive steder hen. Man kommer dog ikke udenom, at Kjær skøjter hen over kilometervis af stivnende klicheer, når talen falder på sygdom, død og sorg. Familien »kæmpede i frontlinjen«, »veg ikke fra Sebastians side«, »spillede et spil om liv og død«, Kjær's hjerte »synker i brystet« eller bliver »revet ud«, verden »ramler sammen«, og sorgen »flånses« eller er »en kæmpe flodbølge«. I betragtning af at Kjær vil have ny-ritualiseret døden og opfordrer os til at tale om de døde, undrer det mig, at han ikke forholder sig mere til, hvordan vi taler om døden.

»Det eneste, jeg har svært ved at klare, er, at ingen vil snakke om Sebastian. Alle lader, som om han aldrig har eksisteret,« skriver Kjær. Han kunne have taget revanche i bogen og levendegjort Sebastian på siderne, men i stedet skriver han faktisk kun om sin egen sorgproces. Som læser vil man ellers gerne lære Sebastian bedre at kende og høre mere om de øvrige familiemedlemmer og deres håndtering af tabet.

Et par steder bevæger Kjær sig på kanten af en helgenkåring, når han skriver, at Sebastian »tog det hele med en underlig ro og ædelhed«, at der var »noget stoisk, noget gammelt og vist over ham«, og at hans kiste var badet »i et næsten overjordisk lys«. Jeg ville ønske, at Sebastian bare kunne få lov at være en helt almindelig rød-blond dreng, der ganske meningsløst døde i en alder af syv, frem for som nu at ende som den guddommelige Sankt Sebastian. Mine indvendinger skal dog ikke skygges for, at *Min usynlige søn* er en vigtig og modig bog, som man hverken behøver at være *new-agey* eller at have mistet for at læse med den største interesse.